

अधःपात

गो. ना. (तथा) गोविंद नारायण दातारशास्त्री

समन्वय प्रकाशन, कोल्हापूर

प्रमुख वितरक

अजब डिस्ट्रीब्युटर्स

६७८-ई, निदान हॉस्पिटलसमोर,
शाहूपुरी, २ री गल्ली, कोल्हापूर.

अधःपात : गोविंद नारायण दातारशास्त्री

© सुरक्षित

समन्वय प्रकाशन

६७८ ई वॉर्ड, निदान हॉस्पिटलसमोर,
शाहूपुरी २ री गल्ली, कोल्हापूर.

प्रमुख वितरक

अजब डिस्ट्रिब्युटर्स

६७८-ई, निदान हॉस्पिटलसमोर,
शाहूपुरी, २ री गल्ली, कोल्हापूर.

मोबा. : ९४२२४२१५०२

अक्षरजुळणी

रावजी देसाई

मुखपृष्ठ

चित्रमित्र पब्लिसिटी, कोल्हापूर.

मुद्रक

श्री ज्योतिर्लिंग ऑफसेट, कोल्हापूर.

आवृत्ती

मे, २०१२

किंमत

रुपये ४००/-

© सदर पुस्तकातील मजकुराचा हक्क मुक्त आहे; परंतु या पुस्तकातील मांडणी, मुखपृष्ठ किंवा एकंदरीत रचना यांची नक्कल करता येणार नाही, तसेच ट्रेसिंग किंवा निगेटिव्हच्या साहाय्याने छापताही येणार नाही. तसे आढळल्यास कायदेशीर कारवाई करण्यात येईल, याची नोंद घ्यावी.

प्रस्तावना

अधःपात

आजपर्यंत रेनाल्ड्सच्या कादंबऱ्यांची आम्ही जी रूपांतरे प्रसिद्ध केली. त्या सर्वाहून या कादंबरीचे स्वरूप वेगळे आहे. या कादंबरीत लौकिक (व्यवहारात नेहमी घडणाऱ्या) व अलौकिक (अद्भुत किंवा दैनिक) अशा दोन्ही प्रकारच्या गोष्टींचे मिश्रण आहे. प्रस्तुत कादंबरीत ज्या अलौकिक गोष्टी ग्रथित केल्या आहेत त्या नुसत्या अद्भुत रसासाठी नाहीत. त्या गोष्टीमुळे जरी या कादंबरीत अद्भुत रसाचा परिपोष होत असला तरी त्या मुख्यतः आध्यात्मिक स्वरूपाच्या आहेत. मनुष्याचे मन ही एक अजब चीज आहे. स्मृतिगम्य अशा प्राचीनतम कालापासून तो अगदी आज घटकेपर्यंत मनाचे वास्तविक स्वरूप काय आहे याचा शोध करण्याचा प्रयत्न अव्याहत चाललेला आहे. मनाच्या वास्तविक वास्तवाचा बोध व्हावा म्हणून जे आजपर्यंत अनेक प्रयत्न झाले, होत आहेत, व होतील, त्यापैकीच प्रस्तुतची कादंबरी हा एक अल्पतम प्रयत्न आहे.

श्रीमद्भगवद्गीतेमध्ये मानसिक संपत्तीचे दैवी व आसुरी असे दोन भेद सांगितले आहेत. या कादंबरीतील दोन पात्रे दोन प्रकारच्या संपत्तीचे जणू काय मूर्तिमंत अवतार अशी कल्पना करून अखेर त्यांचे परिणाम दाखविले असल्यामुळे या पुस्तकात 'दैवासुरसंपत्तिभाग' असेच नाव देण्याचा प्रथम विचार होता, पण ते दुर्बोध होईल असे वाटल्यावरून, केवळ आसुरी संपत्तीच्या परिणामाचे दर्शक असे 'अधःपात' हे सुबोध नाव या कादंबरीस दिले आहे.

गीतेतील सोळाव्या अध्यायामध्ये भगवंताचे अर्जुनास दैवी व आसुरी संपत्तीच्या माणसांची लक्षणे विस्ताराने सांगितली आहेत. पुढे सांगितलेली आसुरी संपत्तीची लक्षणे चांगली ध्यानात ठेवून सहृदय वाचक जरा बारकाईने ही कादंबरी

वाचतील, तर रेनाल्डसने गीतेतील सोळावा अध्याय आधारभूत धरून ही कादंबरी रचलेली असावी, असे त्यांच्या मनास वाटल्यावाचून राहणार नाही. भगवंत अर्जुनास सांगतात, 'आसुरी संपत्तीने युक्त असलेले लोक प्रवृत्ति किंवा निवृत्ति या दोहोतून एकही ओळखीत नाहीत आणि आचार व सत्य यांची त्यास बिलकुल पर्वा नसते, हे जगत् असत्य आहे, हे अनीश्वर आहे. विषयवासना हेच याचे कारण आहे, अशा प्रकारच्या या लोकांच्या जगासंबंधी कल्पना असतात. विषयोपभोग हेच काय ते जन्माचे सार्थक, असे त्यास वाटत असते. आशारूपी शेकडो पाशांनी ते बद्ध झालेले असतात. अशा रीतीने ज्यांचे मने भ्रांत व मोहित झालेली आहेत, असे ते आसुरवृत्तीचे लोक विषयपभोगामध्ये गढून गेल्यामुळे अनेक पापकृत्ये करून नरकात जातात. अशा रीतीने भगवंताने केलेले आसुरवृत्तीच्या लोकांचे वर्णन या कादंबरीतील कालजित नावाच्या एकाच व्यक्तीला तंतोतंत लागू पडत आहे असे आढळून येईल.'

आता दैवीसंपत्तीच्या पात्रांचा नुसता अंगुलीनिर्देश करून ही प्रस्तावना आटोपू मरुभूति, सिंहरव, सस्त्रवती, कुमुदिनी, रूपलता, अशोकमाला ही सर्व पात्रे दैवीसंपत्तीने युक्त आहेत. आसुरी संपत्तीच्या पात्रांमध्ये जसा कालजित तसा दैवी संपत्तीच्या पात्रातील नायक सत्यव्रता हा होय. या पात्राची स्वभावघटना देखील या कादंबरीमध्ये पूर्णत्वाने पहावयास मिळेल. 'अहिंसा, सत्य, अक्रोध, त्याग, शांति, चहाडी न करणे, भूतदया, इंद्रियांची निर्विकारता, मृदुत्व, लज्जा, निर्भयपणा, शुद्ध व्यवहार, ज्ञान प्राप्तीविषयी खटपट, इंद्रियदमन, स्वाध्याय, तप, सरळपणा, तेज क्षमा, धैर्य, शुद्धता, निरभिमानीपणा, ही दैवीसंपत्तीने युक्त अशा पुरुषांची लक्षणे, गीतेत सांगितली आहेत. या दैवी गुणातील प्रत्येक गुण सत्यव्रताच्या स्वभावामध्ये वाचकास आढळून येईल. सत्यव्रताच्या स्वभावाबद्दल येथे अधिक विस्तार करण्याची गरज नाही, कारण तेच पुढील कथाभागामध्ये स्पष्टपणाने सांगितलेले आहे.'

असो; यथामति केलेले हे रेनाल्ड्स (Fanst) फॉस्ट नामक कादंबरीचे रूपांतर महाराष्ट्र वाचकांच्या सेवेस सादर करीत आहे. हे करताना आपल्या राजकीय-सामाजिक रीतीभातीस अनुसरून कादंबरीत फेरफार केले आहेत. ते कितपत साधले आहेत, हे ठरविणे सूज व सहृदय वाचकांचे काम आहे. 'नमः पतन्त्यात्मसमं पतत्रिणाः ॥'

- गोविंद नारायण दातार

अनुक्रमणिका

उपोद्घात		९
१) सुरी आणि दोरी		२०
२) स्वयंसिद्ध न्यायमहामंडळ		२६
३) कुसुमपूर		३८
४) हल्ला		४३
५) हेमचंद्र आणि खड्गधर		५०
६) वृषपूर		५७
७) वादळ		६५
८) वृषपूरच्या किल्ल्यातील रहस्ये		७१
९) वाटाघाट		७८
१०) हस्तलेख		८३
११) मध्यरात्र		८९
१२) महोत्सव		९५
१३) आनंदात विरजण		१०३
१४) तीन आक्षेप		१०९
१५) आणखी अटी व सूड		११८
१६) अवंती नगरातील राजवाडा		१२४

१७) दोन कुटुंबे		१३३
१८) उपवन		१३८
१९) जीवित रहस्य		१४७
२०) बंधू		१५५
२१) द्वंद्वयुद्ध		१६०
२२) प्रसुतिगृह		१६९
२३) सरदार चक्रधर		१७५
२४) विरूपाक्ष-हेमलतेचे उद्योग		१८३
२५) चित्रकार		१९५
२६) विषघ्न फळ		२००
२७) कुमुदिनीची दुःखे		२०७
२८) महाराष्ट्रीय तरुणी		२१४
२९) भेट		२२२
३०) निर्जीव धमक्या		२२६
३१) विंध्य पर्वत		२३२
३२) कित्येक गूढ गोष्टी		२३८
३३) शेतकरी		२४५
३४) विंध्य पर्वतामधील साहस		२५४
३५) देऊळ		२६१
३६) मठ		२६९
३७) मठाची खोली		२७५

३८) कुंडला जोगीण		२७९
३९) कुंडलची युक्ती		२८७
४०) बंधविमोचन		२९२
४१) सुवार्ता आणि कुवार्ता		२९९
४२) एक चमत्कारिक देखावा		३०६
४३) चक्रधराचे पूर्ववृत्त		३१४
४४) ती स्त्री कोण ?		३२५
४५) महत्त्वाच्या पाच बातम्या		३३२
४६) ती कोण ?		३३६
४७) सुरथपूर		३४७
४८) इच्छावती		३५५
४९) कालकूट आणि हलाहल		३६१
५०) नागरिकांचा शोध		३६९
५१) ब्रह्मराक्षसाचा उपदेश		३७६
५२) विस्मरिणी नदी		३८२
५३) जालपाद, कृष्णवर्मा व करभक		३८७
५४) सूड		३९३
५५) लोहग्रामातील सुभानूचे घर		४०१
५६) मयताची पुढील व्यवस्था		४१३
५७) मरुभूती आणि सत्यव्रत		४२०
५८) जालपाद आणि चंडराजा		४२४

५९) सत्यव्रत आणि वृद्ध गृहस्थ		४२८
६०) मोहजाल		४३४
६१) सत्यव्रत आणि इच्छावती		४३९
६२) वेषांतर		४४४
६३) मुका सेवक		४४९
६४) सत्यव्रत आणि कपिलाक्ष		४५६
६५) पारडे उलटले		४६४
६६) जालपादाची चौकशी		४७१
६७) जालपादाचे पूर्ववृत्त		४७९
६८) सत्यव्रताचे वृषपुरामध्ये पुनरागमन		४९४
६९) महात्मा आणि दुरात्मा		५०२
७०) खरा मित्र		५०७
७१) कैलासपर्वत		५१२
७२) मयूरपूर		५१५
७३) घंटेचा शेवटचा टोल		५१९
७४) प्रासादिक भस्म		५२२
७५) अधःपात		५२४
७६) उपसंहार		५२७

